

‘Ik kan ook geen Duits,
het is de ene hell of de andere’

Hoe vwo-leerlingen denken over Frans als studie of voor hun beroep

Leerlingen vinden Frans over het algemeen een mooie taal, maar de meeste zien er het nut niet zo van in, zo blijkt uit een onderzoek naar de houding van vwo-leerlingen ten opzichte van het vak Frans. Een van de oorzaken hiervan lijkt te liggen in de summiere voorlichting die leerlingen over talenstudies krijgen.

AMBER SMITS

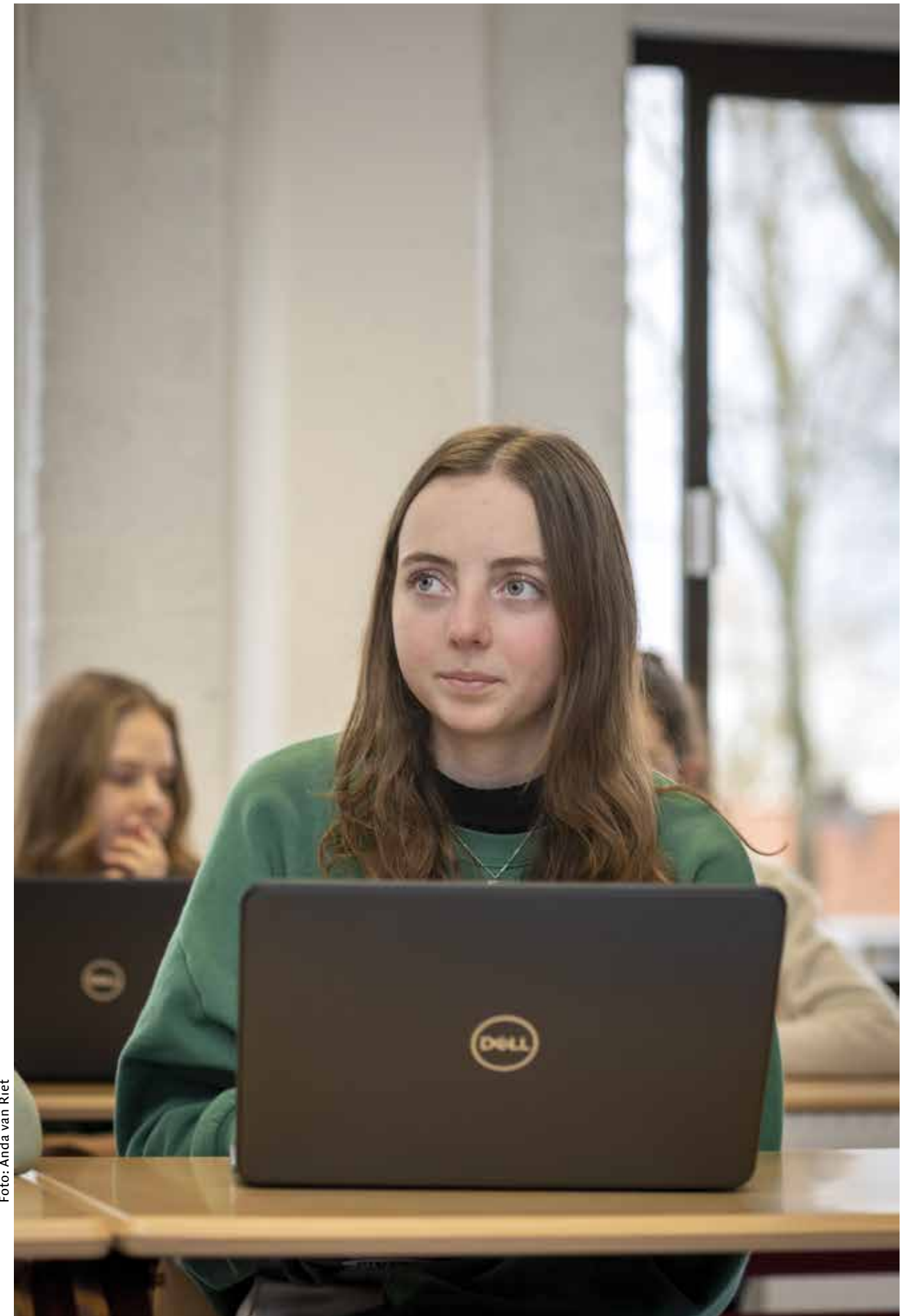
‘Ik wilde een talenopleiding volgen, maar mijn ouders geloofden dat dat zinloos was.’ Aan het woord is Sofie (naam gefingeerd), een Belgische studente die het thuisfront vertelt dat ze biomedische wetenschappen studeert, maar zich in werkelijkheid verdiept in het Italiaans en het Engels. Ze vertelde haar verhaal in 2021 aan de Vlaamse krant *De Morgen* (Notelteirs, 2021). Sofies verhaal is niet uniek. Het stigma ‘onnuttig’ rond talenstudies is hardnekkig, vooral bij de kleinere talen als het Frans. Niet alleen dit maatschappelijke vooroordeel, maar ook het dalend aantal eindexamenkandidaten dat Frans in het pakket heeft, de steeds lagere scores op het centraal schriftelijk en de sterke afname van universitaire studenten Frans zijn zorgwekkend (Voogel, 2018).

Voor mij, als student Franse Taal en Cultuur aan de Radboud Universiteit Nijmegen, was dit de reden om me te verdiepen in de vraag: hoe denken vwo-leerlingen eigenlijk over Frans als taal, schoolvak en studie (Smits, 2021)?

Interesse

Ik deed dat met een onderzoek onder leerlingen in de onder- en bovenbouw (zie de kadertekst voor meer informatie over de uitgevoerde enquête en focusgroepen). Daarmee wilde ik antwoorden krijgen op de volgende specifieke vragen: Wat denken leerlingen met Frans te kunnen als studie en voor hun beroep? Hebben ze wel eens een talenstudie overwogen, zijn ze door hun docenten en decanen op de hoogte gesteld van deze mogelijkheid? Hoe zit het eigenlijk met het schrijven van een profielwerkstuk bij een taal?

Foto: Anda van Riet

De interesse voor een talenstudie lijkt groot. Maar liefst een derde van de ondervraagde leerlingen geeft aan ooit te hebben overwogen een taal te studeren. Zo'n 14% van de leerlingen geeft aan het er (helemaal) mee eens te zijn graag een taal te willen studeren op de universiteit. Gezien het enorme aantal studies waaruit te kiezen valt, is dit een verrassend hoog aantal. Ook het aantal leerlingen dat neutraal staat ten opzichte van een talenstudie is hoog: zo'n 30%. Aannemelijk is dat deze leerlingen dus openstaan om meer te weten te komen over talenstudies.

Leerlingen die aangeven geen taal te willen studeren, geven aan er geen interesse in te hebben, liever iets anders te willen studeren of sceptisch/onwetend te zijn wat de beroepsmogelijkheden betreft. 'Het lijkt me op zich heel leuk om Frans te studeren, maar ik heb geen idee wat voor werk ik ermee zou kunnen doen, naast lesgeven', aldus een respondent in de enquête. Ook worden talen soms wel leuk geworden, maar eerder gezien voor erbij dan als voltijdstudie.

Voor dit onderzoek werden twee verschillende vragenlijsten uitgezet, een voor de onderbouw en een voor de bovenbouw. De bovenbouwleerlingen hadden allemaal Frans in hun pakket. De enquêtes werden in maart en april 2022 ingevuld door in totaal 643 leerlingen (406 onderbouw; 237 bovenbouw) van negen scholen in Gelderland, Limburg, Noord-Brabant en Zuid-Holland. De vragenlijsten waren gebaseerd op die van het Duitsland Instituut Amsterdam voor het Belevingsonderzoek Duits (Van Dée et al., 2017). Daarnaast waren er in deze enquête ook vragen naar voorlichting over universitaire talenstudies en de mogelijkheid om een profielwerkstuk te doen bij een taal. Naast de enquête werden twee focusgroepgesprekken op verschillende scholen gehouden. Daartoe was aan de docenten gevraagd om een groep van vier tot zes leerlingen samen te stellen die wisselend dachten over Frans.

Onderzoeksmethode

Voorlichting door docent en decaan

De meeste leerlingen, bijna 40%, geven aan ooit iemand te hebben ontmoet die een taal studeert of gestudeerd heeft. De rest van de leerlingen kent niemand die een taal heeft gestudeerd of is zich hier niet van bewust. Talenstudies worden voor bijna twee derde van de leerlingen dus enkel vertegenwoordigd door hun docent. Tegelijkertijd lijkt het erop dat maar weinig talendocenten hun leerlingen erop attent maken dat zij een taal aan de universiteit kunnen studeren: slechts een kwart van de leerlingen geeft aan door de docent op de hoogte te zijn gesteld van het feit dat zij voor een talenstudie zouden kunnen kiezen. Meer dan de helft van de leerlingen zegt dat zij hierover nooit zijn voorgelicht door hun docent; een kleine 20% twijfelt hieraan. Driekwart van de leerlingen heeft dus geen herinneringen aan een talendocent die hen heeft gewezen op de mogelijkheid om een talenstudie te volgen.

Hoe zit dat met docenten Frans? Zijn zij een uitzondering op deze regel? Uit de resultaten blijkt dat dit niet het geval is: slechts een vijfde van de leerlingen geeft aan door zijn of haar docent op de mogelijkheid van een talenstudie te zijn geattendeerd. Talendocenten kunnen vanzelfsprekend weinig doen aan het afnemend belang (aantal lessen) dat op school aan talen wordt gehecht, maar ze kunnen leerlingen natuurlijk wel degelijk vertellen over hun studie-ervaringen en de beroepskansen die er voor leerlingen met Frans en andere talen zijn. Uit dit onderzoek blijkt echter dat zij dit zelden tot nooit doen.

Als de talendocenten hier niet of nauwelijks op wijzen, gebeurt dit dan wel door decanen? Helaas is dat evenmin het geval. Het blijkt dat dit percentage nog lager ligt: slechts 11% van de leerlingen geeft aan door de decaan erop te zijn gewezen dat een talenstudie een mogelijkheid is, voor Frans is dat nog minder: 6%.

Ook vroeg ik of talendocenten hun leerlingen erop wijzen dat zij een profielwerkstuk kunnen schrijven voor een taalvak. Bijna een derde van de leerlingen zegt hierop geattendeerd te zijn door de docent. Meer dan de helft geeft aan dat dit niet gebeurt is, zo'n tien procent weet dat niet meer – een bedroevend resultaat. Immers, wanneer hun leerlingen niet eens weten dat ze een profielwerkstuk bij een taal kunnen schrijven, kunnen docenten er niet verbaasd over zijn dat zij niet hiervoor kiezen. Een opvallend resultaat, zeker omdat er wel degelijk goede informatie te vinden is. Zo is de site <pws-wereld.nl> een prima uitgangspunt voor leerlingen die geïnteresseerd zijn in het schrijven van een profielwerkstuk over een taal of onderwerp dat kan worden gerelateerd aan een van de schooltalen.

Informatiebehoefte van leerlingen

Daarnaast vroeg ik of leerlingen geïnteresseerd zijn in informatie over talenstudies. Driekwart geeft aan hier niet meer over te willen weten, een kwart zegt hier wel voor open te staan; bijna een vijfde wenst specifiek informatie over Frans. Die leerlingen vinden talenstudies interessant en zijn vooral benieuwd naar de inhoud van het vak. Ze geven aan er nog niet voldoende van te weten of zijn benieuwd naar de beroepsperspectieven.

Ook uit de focusgroepgesprekken, die met de leerlingen gehouden zijn, bleek dat leerlingen wel degelijk meer zouden willen weten over de inhoud en kansen van talenstudies. Zo suggereerde een van de leerlingen tijdens een focusgesprek om talenstudenten naar school te laten komen, en ze te vragen om te vertellen over hun studie-ervaringen. Bij een ander gesprek waren de leerlingen dusdanig benieuwd naar de beroepsmogelijkheden – specifiek voor Frans – dat ze na het officiële gesprek allemaal bleven hangen om er meer over te horen. Er ligt dus een duidelijke informatiebehoefte waarop ingespeeld zou kunnen worden.

Inhoud van de opleiding

Ook kregen bovenbouwleerlingen de vraag wat zij denken te leren als ze Frans zouden studeren. De tien meest genoemde antwoorden staan in tabel 1. Alles wat met taalvaardigheid te maken heeft, wordt – niet geheel ver-

Wat denk jij dat je leert als je Frans studeert op de universiteit?	percentage totaal aantal antwoorden
taal (lezen, luisteren, schrijven, spreken)	39,3
cultuur	20,2
literatuur	15,8
geschiedenis	5,8
geen antwoord	4,7
oorsprong van de taal / taalverandering	1,9
alles over Frankrijk	1,7
Franse gewoonten	1,7
Frans in andere landen	0,8
cultuurinvloeden van het Frans	0,6

Tabel 1. Studie-inhoud volgens vwo-leerlingen (n = 361)

Leerlingen zouden wel degelijk meer willen weten over de inhoud en kansen van talenstudies

rassend – het vaakst genoemd. Cultuur komt – ongespecificeerd – bij 20% van de respondenten aan bod.

Het valt op dat slechts zo'n 10% van de leerlingen verwacht dat je bij de studie Frans iets leert over geschiedenis. Daarnaast valt op dat de leerlingen heel generiek antwoorden, er waren maar weinig specifieke voorbeelden. Taalkunde kwam niet tot nauwelijks aan bod, net als onder meer de francofonie. Maar ook andere vaardigheden die je aanleert bij de studie – kritisch lezen, schrijven et cetera – kwamen niet of nauwelijks aan bod.

Leerlingen lijken dus een beperkt beeld van de opleiding te hebben. Dit zou voor Frans deels te verklaren zijn door de geringe tijd en aandacht die er in de lessen kan worden besteed aan francofone actualiteit en cultuur. Het aantal uren Frans is de afgelopen jaren sterk afgenomen. Ook literatuur lijdt daar sterk onder. Zo wees het onderzoek eveneens uit dat driekwart van de onderbouwleerlingen geen enkel Franstalig boek kon opnoemen.

Wat denk jij dat je kunt worden nadat je Frans hebt gestudeerd op de universiteit?	percentage totaal aantal antwoorden
docent	45,2
tolk	14,6
vertaler	9,9
geen antwoord	4,1
(taal)onderzoeker	2,9
gids	2,9
heel veel	1,9
Frankrijkspecialist	1,6
journalist	1,6
inwoner van Frankrijk / Franse nationaliteit	1,3

Tabel 2. Beroepsperspectieven volgens vwo-leerlingen (n = 314)

Betere voorlichting kan bijdragen aan het wegnemen van het stigma rond talenstudies en de bijbehorende beroepen

Beroepsmogelijkheden

Tegelijkertijd blijkt ook dat leerlingen niet goed op de hoogte zijn van de beroepsmogelijkheden die voortvloeien uit een studie Frans. Tabel 2 geeft een overzicht van de tien meest genoemde beroepen. De meest voor de hand liggende beroepen staan bovenaan: docent, tolk en vertaler.

Wat zorgen baart, is het gat met de rest. Nog geen 5% van de leerlingen noemt opties als onderzoeker of gids, voor de andere beroepen ligt dit aantal nog veel lager. Deze uitkomsten wijzen erop dat leerlingen niet goed op de hoogte zijn van de beroepsmogelijkheden, wat invloed heeft op hun keuze voor een talenstudie. Een van de respondenten verwoordde het zo: 'Ik wil graag Frans studeren, maar ik ga toch voor iets anders in verband met de baankans.' Het is niet erg dat leerlingen de standaardberoepen kennen, juist daar is nieuwe aanwas heel erg welkom, maar het is wel heel jammer dat ze alleen déze beroepen kunnen opnoemen.

Gedeelde verantwoordelijkheid

Talenstudies zouden aantrekkelijker kunnen worden gemaakt door het domein F uit de eindtermen verder uit te werken, het vergeten examendomein dat gaat over oriëntatie op studie en beroep (zie voor meer informatie De Bruijn et al., 2022). Gedegen voorlichting over talenstudies in een vroeg stadium zou ervoor kunnen zorgen dat deze een eerlijke kans krijgen en dat leerlingen voldoende informatie hebben om te overwegen of een taal studeren iets voor hen zou kunnen zijn. Uit het onderzoek bleek dat leerlingen, behalve hun docenten, amper mensen kennen die talen hebben gestudeerd. Zo komen er maar zelden gastsprekers naar de lessen Frans, terwijl dat juist mensen zijn die leerlingen de breedte van het vakgebied zouden kunnen laten zien. Een initiatief als de Dag van de Franse Taal zou zich hier bijvoorbeeld uitstekend voor lenen. Betere voorlichting kan ook bijdragen aan het wegnemen van het stigma rond talenstudies en de bijbehorende beroepen – ook als dat niet direct leidt tot een andere studiekeuze. De leerlingen van nu zijn de ouders van de toekomst. Middelbare scholen en hun leerlingen kunnen als katalysator fungeren om maatschappelijke vooroordelen eindelijk de das om te doen.

Uit de focusgesprekken blijkt dat leerlingen wel degelijk openstaan voor informatie over talenstudies, maar ze lijken er niet zelf actief op zoek naar te gaan. Het ligt echter zo voor de hand om leerlingen over taal

en land te informeren. Dit kan ook al door bijvoorbeeld eigen buitenlandervaringen te delen. Leerlingen vinden het vast interessant om iets over die ervaringen te horen – een buitenlandverblijf is immers voor veel leerlingen aantrekkelijk en veel talentcenten zijn tijdelijk in het buitenland geweest.

Naast een taak voor docenten en decanen in het voortgezet onderwijs ligt er ook een belangrijke rol voor de universitaire docenten en studenten om middelbare scholieren te informeren over hun vak. Wanneer zij zich meer zouden laten zien in het voortgezet onderwijs, krijgen talenstudies en -studenten ook daadwerkelijk een gezicht. Leerlingen kiezen hun vervolgopleiding op de middelbare school, maar dit hoeft niet te betekenen dat alleen het voortgezet onderwijs verantwoordelijk is voor die keuze. Wanneer we leerlingen naar de talenstudies willen trekken, zou iedereen zijn steentje bij moeten dragen, ook bijvoorbeeld mensen die werkzaam zijn of waren in de diplomatie, het bedrijfsleven of de journalistiek.

De onderzoeksresultaten laten vooral zien dat binnen het talenonderwijs dat we nu verzorgen, leerlingen onvoldoende op de hoogte worden gesteld van en worden geënthousiasmeerd voor de mogelijkheden die talen en talenstudies bieden, waardoor talent – dat heel hard nodig is – onbenut blijft. Docenten, taalprofessionals en studenten kunnen hier verandering in brengen, maar dan moet deze gedeelde verantwoordelijkheid wel serieus worden opgepakt. Kortom, er zijn genoeg kansen en mogelijkheden voor gedegen voorlichting in een veld waar veel te verliezen, maar zeker ook heel veel te winnen valt. ■

LITERATUUR

- Bruijn, T. de, Groenen-Ruis, M., Krijnen, F., Meessen, V., & Schreuder, S. (2022). Oriëntatie op studie en beroep: Het vergeten examendomein. *Levende Talen Magazine*, 109(1), 20–24.
- Dée, B. van, Hölsgens, T., & Hotje, S. (Red.). (2017). *Belevingsonderzoek Duits 2017*. Duitsland Instituut Amsterdam. <https://duitslandinstituut.nl/belevingsonderzoek-2017>
- Notelteirs, P. (2021, 19 oktober). 'Mijn ouders denken dat ik biomedische studeer, maar ik moest dit doen'. *De Morgen*. <https://www.demorgen.be/nieuws/mijn-ouders-denken-dat-ik-biomedische-studeer-maar-ik-moest-dit-doen~boea25d5/>
- Smits, A. (2022). *L'enfer, c'est le français ? Comment les élèves néerlandais perçoivent le français en tant que langue, matière scolaire et formation universitaire* [Masterscriptie, Radboud Universiteit Nijmegen]. Radboud University Educational Repository. <https://theses.ubn.ru.nl/handle/123456789/13227?locale-attribute=en>
- Voogel, M. (2018). *Bon ton of boring? De ontwikkeling van het Frans in het onderwijs en uitgeverij in Nederland* [Proefschrift, Erasmus Universiteit Rotterdam]. RePub. <http://hdl.handle.net/1765/103928>